

<https://collections.ushmm.org>

Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

RG-50.568.0006.01.01.mp3

Intervija ar Valentīnu Rasnaču
RG-50.568.0006.01.01

Valentīna Rasnača

- Jautājums: Labdien, vispirms es gribētu pateikties Jums, ka Jūs šodien atnācāt un mēs varam ierakstīt interviju ar Jums. Sakāt, lūdzu, Jūsu vārdu, uzvārdu, Jūsu dzimšanas dienu un dzimšanas gadu.
- Atbilde: Es esmu Valentīna, bijusī Barkāne, tagad Rasnača. Es esmu dzimusi 1934. gada 15. maijā.

J: Šeit Rēzeknē?

A: Kārsavas pagastā. Tas ir bijušais Ludzas apriņķis.

J: Kur jūs dzīvojāt iepriekš Otrā pasaules kara?

A: Pirms kara, principā daudzus gadus, dzīvojām turpat, kur arī esmu dzimusi – Kārsavas pagastā, Jieču sādžā.

J: Dzīvojāt ar tēvu un māti?

A: Jā, es esmu vienīgā meita. Man ir tikai tētis. Mamma bija.

J: Viņi strādāja, vai vairāk dzīvoja mājās?

A: Viņi dzīvoja sādžā. Pamatā nodarbojās ar lauksaimniecību. Bija ļoti neliela saimniecība, apmēram 4,5ha. Tētis strādāja uz dzelzceļa. Kad sākās karš, viņš bija pārmijnieks stacijā.

J: Jūs atceraties, kā iesākās karš? Kas notika pirmajās dienās?

A: Karu kā tādu bez šaubām, es noteikti nesapratu, ka tas ir karš. Pieaugušie runāja, ka nāk karš, ka varbūt būs slikti, bet manā apziņā tai brīdī tas nesaistījās, ne ar briesmām, un karu katrā gadījumā es nekad nebiju redzējusi. Karš ienāca mūsu mājās, mūsu dzīvē ar atbaidošiem stāstiem par to, kas notika Kārsavā, tas ir mazajā miestā. Ka tur tika nošauti cilvēki, un pamatā tie bija ebreji un cilvēki stāstīja kā viņus izdzina no mājām, kā viņus dzina uz mežu, kur šāva un kaimiņi teica, ka tas bija briesmīgi, ka daudzi tai bedrē iekrita ievainoti un ka vēl vairākas dienas no tās bedres nāca rūkoņa un tad laikam arī mazais bērns saprata, ka tas ir kaut kas briesmīgs. un tālākais tad jau bija nozīmīgs ar to, ar bailēm par karu, par to, kas notiks, jo pie mums pēkšņi ieradās pirtiņā svešs, pusapģērbies cilvēks mūsu pirtiņā. Vecāki bija ļoti uztraukti un viņi atveda šo vīrieti mājās. Viņš ļoti raudāja, viņš lūdzās. Bet visvairāk es atceros, kā viņš raudāja. un stāstīja, ka šajā kolonnā, starp ebrejiem, kurus aizdzina nošaut, atradās viņa sieva un puisītis manā vecumā. Tas nozīmē, ka viņam bija kādi 6 – 7 gadi. Jo man, kad sakās karš, bija 7 gadi. Šis cilvēks bija ieskrējis mūsu pirtiņā pusapģērbies, ar segu uz galvas, un mamma viņu atrada, pateica tētim, un tad viņi viņu atveda pie mums uz mājām. Un ar to sakās ebreju dzīvošana, slēpšana mūsu mājās.

J: Viņš bija vienīgais kurš slēpās jūsu mājās?

A: Nē, pie mums slēpās sievietē. Vīrieti sauca par Ļovu Udemu. Bet pēc kāda laika, es īsti nevaru pateikt, varbūt pēc mēneša, vai diviem, tētis atveda no Kārsavas kādu sievieti, pajaunu sievieti. Pajaunu. Nu, toreiz man likās, ka mana māmiņa arī vēl bija jauna. Viņa bija apmēram mamma

gados un tētis mūs nobrīdināja, ka arī šo sievieti vajag glabāt, ka par viņiem nav jāstāsta nekas un vēl pēc kāda laika tētis atveda meitenīti, kura bija manā vecumā. Sieviete sauca Soņja Minkina, bet meitenīte bija Judīti. Es aizmirsu viņas.. Šai brīdī, Zilbermane..Tagad viņa ir Morēna. Un tad jau faktiski karš mūsu mājās dzīvoja visu laiku, jo es vairs nedrīkstēju spēlēties ar draudzenēm, es vairs nedrīkstēju vest bērnus mājās, jo istaba bija neliela, un īpaši šos cilvēkus nebija kur paglabāt. Viņi glābās uz bēniņiem, viņi glābās stallī, šķūnī. Un visi brīnījās, un bērni prasīja, es jau sāku iet skolā un visi taujāja, kāpēc pēkšņi pie mums vairs neviens nedrīkst nākt. Man vajadzēja teikt, ka tētis pēc darba, viņš strādāja Kārsavas stacijā, par pārmijnieku, ka tētis maiņā strādā, ka viņš ir no darba atbraucis, ka viņam ir jāatpūšas un neviens nedrīkstēja nākt. Tad man vajadzēja sargāt pie loga, kamēr māmiņa strādāja kūtī, vai strādāja dārzā, vai strādāja uz lauka, kamēr tētis bija darbā, tad es biju istabā par sargu, par „actiņām”, kā viņi teica un tad man vajadzēja redzēt, kas pie mums nāk, un tad jau, ja es varēju paziņot mammai, un ja nē, tad iziet priekšā un teikt, ka tētis atpūšas, ka tētis nevar ne ar vienu satikties un tāpēc pie mums istabā nevar nākt. Šie cilvēki visu laiku vienlaicīgi pie mums nedzīvoja, jo bija vēl citas ģimenes, kas palīdzēja viņiem slēpties, un tāpēc viņi dzīvoja kādu zināmu laiku. Tad kad dzīvoja, kā es teicu, onkulis Ļova, tad nedzīvoja tante Soņa. Viņu veda projām. Nu, Judīte dzīvoja reizēm vienlaicīgi, bet visvairāk Judīte pie mums bija vasarās, jo tad viņu no Kārsavas izveda, viņa diezgan atklāti ar mani kopā gāja ganos, rotaļājās ar mani, un slēpās tikai tad, kad nāca kādi cilvēki iekšā, un, protams, bīstami tas bija tāpēc, ka turpat netālu, apmēram 200m attālumā no mūsu mājām, atradās vācu, un gūstekņu, ukraiņu, postenis, jeb kā mēs teicām bunkuri, kuros dzīvoja vācieši un ukraiņi, kuri apsargāja dzelzceļu. Viņi pie mums patstāvīgi nāca pēc piena, pēc gaļas un pēc olām. Un tas bija ārkārtīgi bīstami. Mēs dzīvojām praktiski visu laiku bailēs, ka kaut kas notiks. Pie tam bieži vien mūs apciemoja arī policija. Un droši vien mēs nebūtu ne izglābuši šos cilvēkus, ne paši palikuši dzīvi, ja mums nepalīdzētu Kārsavā strādājošais policists Stabiņš. Viņš savā laikā bija pazīstams ar Soņju Minkinu, viņš zināja, ka viņa pie mums glābjas, viņš noteikti zināja arī par Udeni. Un viņš zināja arī par tām reizēm, kad grasījās mūs pārmeklēt. Viņš brīdināja, ja varēja, viņš atbrauca un brīdināja pats, ja nē, tad viņš brīdināja tēti. Tētis tajā laikā strādāja Pitalovas stacijā par pārmijnieku. Laikam viņam varēja piezvanīt. To es nevaru pateikt, kā viņu varēja brīdināt. Un tad tētis brauca steidzīgi no Pitalovas uz mājām, par cik mēs dzīvojām pie dzelzceļa, un mašīnisti, kas pārvadāja vilcienu bija viņam pazīstami, un tad viņi bieži vien pie mūsu mājām, garām mājām braucot, piebremzēja vilcienu, un tētis leca ārā no vilciena. Tā nu daudreiz viņš kūleņoja lejā, arī ziemas laikā tā bija, un tad viņš steidzās uz mājām brīdināja, ka būs pārbaude. Un tad viņus steidzami izveda. Es tā nevaru pateikt kur, man liekas, ka dažreiz pat nekur. Vienkārši steidzami apgērba un teica lai iet kur viņi redz, tāpēc ka tuvumā faktiski meža nebija, kaut kādi šķūni kaimiņu, krūmi. Un tad viņi gāja. Es atceros tikai tādu vienu citu reizi, kad mazo Judīti, ielika tādā lielā, kādreiz uz laukiem bija tādi ļoti lieli grozi, kuros liek barību, tad viņu ielika tajā grozā, apklāja ar sienu un uz ragaviņām vilka pie mana vectēva. Vectēvs dzīvoja kaimiņos. Viņi zināja, ka pie mums dzīvo ebreji, un tā pamīšu, pārmaiņus un mēs sagaidījām kad kara beigas.

J: Un tad visu karu?

A: Visu laiku. Bet vēl palīdzēja Kārsavā dzīvojošā Bankoviču ģimene. Tur dzīvoja vācietis Bankovičs, kurs bija precējies ar ebrejieti sievieti. Un tad kad mums te bija par karstu, kā saka, tad viņš viņus pie sevis paņēma. Es zinu, ka Daguševā, tāds ciems netālu no Kārsavas, Daguševas ciems, arī tur bija kāda ģimene, kas palīdzēja viņiem slēpties, un vēl Kārsavā bija viena sieviete, poliete pēc tautības, kura arī palīdzēja šos ebrejus slēpt. Jā, un vēl bija mana vectēva māsa. Viņa strādāja netālu no Ludzas, tur bija kāda skola, kur viņa strādāja par apkopēju. Un tad es zinu, ka vismaz Udeni, viņi veda uz turieni paglābt.

J: A, kas notika ar ebrejiem pēc kara? Viņi aizgāja no Jums?

A: Viņi visi izdzīvoja. Udems kādu laiku, īsi pirms Padomju armijas ienākšanas, viņš bija kaut kā nodibinājis sakarus ar partizāniem. Un tad īsi pirms kara beigām viņš pievienojās partizāniem. Un tad pēc kara viņš kādu laiku dzīvoja Kārsavā, tad viņš pārbrauca uz Pēterburgu, toreiz Ļeņingradu. Tur viņš arī līdz savai nāvei nodzīvoja. Apprecējās. Soņja Minkina sagaidīja savu vīru, kurš bija evakuējies, jo kad sākās karš un visi tie notikumi, viņš evakuējās, laikam uz Kazahstānu, bet viņa palika Kārsavā. Kara laikā viņi viens par otru neko nezināja. Pēc kara viņš atgriezās un tad viņi pārcēlās un dzīvoja Rīgā, un pēc tam 60ajos gados viņu ģimene pārbrauca uz Izraēlu. Judīte Kārsavā dzīvoja pie tantes, pabeidza Kārsavā vidusskolu, un tad pārbrauca uz Rīgu. Rīgā viņai bija tante, viņa pabeidza Latvijas Valsts universitāti. Ilgus gadus strādāja Dabas muzejā. Un tad pavisam nesen, apmēram gadus 5 atpakaļ, viņa pārbrauca uz Vāciju. Viņai bija tāda iespēja dota, sakarā ar to, ka viņa bija cietusi, viņa ar ģimeni pārbrauca uz Vāciju. Vēl viņa ir dzīva, vēl viņa raksta, vēl viņa ciemos brauc.

J: A kas notika ar jūsu ģimeni pēc kara?

A: Dzīvojām turpat, Kārsavā, es mācījos skolā, mamma, cik varēja, kopa zemi, dzīvoja uz laukiem, bet tētis turpināja strādāt uz dzelzceļa. Kārsavas stacijā, jau par dežurantu sākumā, pēc tam par stacijas priekšnieku. Taču karš mūsu mājās, mēs tā uzskatām, nebeidzās līdz ar Padomju armijas ienākšanu, jo drīz vien pēc kara beigām, kad atbrīvoja Kārsavu. Pēc kara beigām, es nevaru pateikt precīzi, vai tas bija 44.gada beigās, vai 45.gada ziema, mamma bija viena pati mājās, jo es dzīvoju pie tantes, man bija jāiet diezgan tālu uz skolu, un, tā mamma ar tanti bija norunājusi, ka es kādu laiku pie viņas padzīvošu. Mūsu mājās iebruka bruņoti vīri. Ar varītēm iebruka un piedraudēja mammai, ja viņa kliegs. Lai gan tam jau nebija nekādas nozīmes, jo mēs dzīvojām viensētās, un kliegšanai tur nekādas nozīmes nebūtu, jo neviens nevarēja neko dzirdēt. Bet lika viņai nostāties ar seju pret sienu, un neskatīties, kas bija ieradies. Mamma tikai zināja teikt, ka tie bija bruņoti vīri, vairāki, daudz diezgan viņi bija. Un viņi kaut ko pa māju vandījās, meklēja, purināja, tad viņi atlasīja segas, spilvenus, tad viņi nošāva cūku, tad laikam paņēma arī kādus katlus, vai pārtiku, ko viņi tur varēja atrast. Jo nekā jau īpaša nebija ko atrast. Jo mūsu ģimene vienmēr dzīvoja ārkārtīgi nabadzīgi, jūs varat iedomāties, tie bija tikai 4 ha, ko apstrādāja vecāki, tātad bagātības nekādas nebija. Un viņi meklēja tēti. Mammai vairākkārt prasīja, kur viņš ir, kāpēc viņš nav, un tad viņi aizejot piekodināja, ka viņa nedrīkst nevienam neko teikt, ka viņi tur ir bijuši, viņa nedrīkst sūdzēties. Ka tad viņi atnāks vēlreiz, un tad viņi iznīcinās ģimeni, bet viņi vienalga aizejot teica, ka viņi atgriezīsies, jo viņi grib satikt tēti.

J: Viņi runāja latviski vai krieviski?

A: Es tagad tā nevaru atcerēties, kādā valodā viņi runāja, manuprāt, mamma teica, ka latviski, bet tagad es vairs neatceros kā tur bija, tikai tā bija, ka mamma nejauši vienu no šiem vīriem pazina. Jauns cilvēks, kuru iesauca vācu armijā. Bet pēc kara viņš laikam baidījās atgriezties mājās, vai kā tur bija, tagad es saprotu, ka viņš bija nokļuvis šo te vīru, nezinu kā pateikt, komandā. Un tā viņi aizgāja toreiz. Protams, mēs ar mammu visvairāk dzīvojām lielās bailēs par tēti, jo vienmēr, kad tētis brauca pēc darba. Mēs visi bijām ļoti nobijušies un vienmēr kaut kā gaidījām, ka viņi var atnākt tādā brīdī, kad tētis būs. Bet tā negadījās. Bet viņi atgriezās, pēc nepilna pusgada, pirmoreiz viņi atnāca ziemā, bet tad viņi atnāca vasarā. Es atceros, nevaru pateikt, kas tas par mēnesi – jūnijs vai jūlijs, es tikai zinu, ka mums aiz loga bija liels rudzu lauks, un kad mamma izdzirda, ka pie durvīm atkal daudzās, spēcīgi daudzās, viņa paskatījās pa logu, viņa ieraudzīja lielu

baru vīriešu pagalmā. Mamma pienāca pie durvīm un viņi pavēlēja atvērt durvis, bet mamma neatvēra, jo saprata, ka tagad mēs dzīvi nepaliksīm. Tētis atkal nebija mājās un mēs, jā un tad mamma nolēma lekt pa logu ārā. Viņa vispirms grūšus izgrūda mani pa logu, un teica: "Tūliņ meties rudzos!" un tad viņa izleca pēc manis. Un tā mēs ar mammu ieskrējām rudzu laukā. Es vēl izlecot redzēju, ka pie loga ar kādu šaujamo stāvēja divi vīrieši, bet viņi tai brīdī uz mums nešāva. Un tad mēs ar mammu ieskrējām rudzos, jo rudzu lauks bija liels un kaut kur tur nokritām. Un tad pēc kāda laiciņa, viņi acīm redzot konstatēja, ka mājās neviens nav, tad viņi divas reizes šāva mums pakal, bet par laimi, nevienai no mums netrāpīja un tad tajā naktī.. Jā, un tajā pašā laikā pie mums dzīvoja viena Ņeņingradas meitene, jo pēc kara, sevišķi pierobežu rajonos, tā bija tāda parasta parādība, ka cilvēki gāja, brauca no Ņeņingradas, no Pleskavas apgabala uz Latviju meklēt darbu un tajā laikā pie mums dzīvoja meitene, kura bija izbraukusi no Ņeņingradas, bet viņa no bailēm bija ieskrējusi pagrabā. Bet viņi neko nemeklēja vairāk, tikai pameklēja tā ļoti virspusīgi, redzēja, ka tētis atkal nav un tad viņi atstāja māju, un vairs neko neņēma, jo praktiski nebija jau vairs ko. Nekas nebija vairs ņemams. Un tad viņi ienāca pie vecā tēva kaimiņu mājās un teica, ka vienalga viņi atgriezīsies un vienalga viņi mūsu ģimeni iznīcinās.

J: Kāpēc viņi gribēja to izdarīt?

A: Nu, par to es visu laiku domāju, un mēs visi domājam un nevaram saprast, jo, bagātības dēļ viņi noteikti uz mūsu mājām negāja. Kā es jau teicu, mēs bijām diezgan nabadzīga ģimene. Un apkārt bija daudz tādu pašu nabadzīgu personu, taču ne pie viena viņi negāja, tātad mēs tomēr spriedām, ka visi apkārt zināja, ka pie mums bija slēpušies ebreji. Mēs tā nodomājām, ka tas ir tāpēc, ka mūsu ģimene glāba ebrejus. Tā mēs arī par to domājam.

J: Otro reizi kādā valodā runāja tie cilvēki? Latviski vai krieviski?

A: Es nedzirdēju. No bailēm es nedzirdēju vispār nekā. Es arī neatceros, atceros tikai, ka to momentu, ka bija bail, bija bail lekt pa logu un kad mēs izlecām, viņi palika, jo tai brīdī jau it īpaši par valodu nedomāju. Es neatceros. Man liekas, ka mamma teica, ka tas bija latviski.

J: Mamma, vai jūs pazināt kādus cilvēkus?

A: Otru reizi viņa nevienu tuvplānā neredzēja, jo durvis neatvēra. Viņi uzlauza durvis tikai pēc tam, kad mēs jau bijām pa logu ārā. Un tad, kad atgriezāmies pa dienu atpakaļ, tad jau to varēja redzēt, ka durvis bija uzlauztas, un ka viņi bija iegājuši iekšā.

J: Vai jūsu vectēvs nestāstīja, kas tie bija, nē?

A: Nē, viņš noteikti nepazina, jo nekad netika pieminēts nekāds pazīstams uzvārds. Mežos toreiz bija ļoti daudz dažādu cilvēku. Un starp citu, kādā no šiem formējumiem mežā bija arī kaimiņu sādžas bijušais policists un kaimiņi zināja teikt, ka viņš ilgu laiku glabājās mežos, kamēr beidzot viņu atrada. Un miers mūsu mājās ienāca tikai, es nevaru precīzi pateikt, bet to var dokumentāli noskaidrot, 49ais vai gads, kad tika izsludināta amnestija tiem, kuri atrodas mežā, ka viņi, ka tiks saglabāta viņu dzīvība, ja viņi brīvprātīgi pieteiksies. Un tad meži attīrījās un līdz ar to pārstājām bailoties, jo pēc tās otrās reizes mēs līdz pat 49.ajam gadam nevienu nakti, gandrīz nevienu nakti, jāsaka tā, vairs nenakšņojām mājās, jo visu laiku dzīvojām bailēs, ka kāds atnāks, un ka mūs vienalga paņems. Un tā mēs katru vakaru atstājām mājas, un katru vakaru devāmies kaut kur projām, pie kaimiņiem, šķūnī, kūtsaugšā, vai vēl kaut kur. Lai pārļautu nakti.

J: Tagad jūs sarakstāties ar Judīti ar Jāzetiem, ja?

A: Jā.

J: Ko viņa raksta, kā viņai iet?

A: Nu, materiāli viņai noteikti tur ir labāk, vieglāk, jo šeit viņai diezgan, neskatoties uz to, ka viņa pati bija zinātniskā līdzstrādniece Dabas muzejā, vīrs viņai strādājošais bija, viņai bija zināmas grūtības ar dzīvokli, viņi dzīvoja komunālajā dzīvoklī un diezgan grūti materiālā ziņā bija. Tagad viņa saka, ka viņai šai ziņā ir mazliet vieglāk, jo Vācija viņai, viņa saņem tur pensiju. Aizmirsu to vārdu, kā tagad pateikt, ir tāda speciāla, tiem cilvēkiem, kuri cietuši represijās. Un viņai tur apmaksā tur zināmu daļu komunālos maksājumus. Līdzai aizbrauca dēls, kuram vajadzīga ārstēšana, jo viņš ir smagi slim. Tā, viņa ir diezgan apmierināta. Katru vasaru kāds atbrauc, vai nu vīrs, vai viņa pati.

J: Kā jūs dzīvojat, šeit Rēzeknē?

A: Nu, jāsaka, laikam normāli, jo mēs.. Man ir augstākā izglītība, es esmu skolotāja. Vīrs arī skolotājs. Mēs visu laiku strādājām. Tagad jau daudzus gadus mēs esam pensijā, pensionāri, bet vēl mazliet piestrādājam, un līdz ar to kaut kā galus kopā savelkam.

J: Liels paldies jums vēlreiz par interviju, par to, ka jūs atnācāt šodien. Visu, visu jums labu.

A: Paldies! Lai nekad nebūtu kara, es tā vienmēr domāju, lai nekad tā nebūtu, ka, lai salūts būtu tāds skaists kā Rīgā, tāds kā Rēzeknē, bet lai nebūtu tā baismīgā salūta kara laikā. Mums kādreiz, kad lidoja Padomju lidmašīnas, vai citas, tad viņi izkāra tādu lielu lukturi. Ilgu laiku viņš debesīs dega, un tagad, kad es skatos uz salūtu, es vienmēr domāju, mums nebija bērniņas, ne man, ne Judītei, praktiski, tad mūsu salūts toreiz bija šis kara laika baigās ugunis. Lai nekad nevienam tā nebūtu!

J: Paldies! Lai tā būtu!

J: Jūs teicāt, ka tie partizāni, bija nākuši pēc jūsu tēva. Kāpēc jūs tā domājat, ka tēvs vajadzīgs viņiem bija? Vai pats tēvs ko tad teica par to? Vai māte? Vai kāpēc jūs tā domājat?

A: Mēs domājam tāpēc, ka man tētis bija ļoti atklāts cilvēks. Viņš bija ļoti drosmīgs cilvēks, jo man liekas, ka jums būtu jāiejūtas. Kāpēc es saku drosmīgs cilvēks? Jo tajā laikā glābt svešus cilvēkus, un ne vienu, bet vairākus cilvēkus, pakļaujot ne tikai sevi briesmām, bet pakļaujot sievu un tomēr mazu bērnu, jo visi zināja, kas būs, ja atklās ebreju glabāšanu. Bet pēc kara, viņš tā ļoti vaļsirdīgi visiem to stāstīja, ka, lūk, šie cilvēki ir mūsu izglābtie cilvēki. Viņš ar viņiem sazinājās, draudzējās, gāja pie viņiem, un viņš to visiem stāstīja. Tāpēc viņš tika uztverts noteikti kā šis darbības bez šaubām iniciators, kā faktiski arī bija. Jo mamma pēc dabas bija, kā jau arī sieviete, ļoti bailīgs cilvēks. Bet viņa saprata un zināja, ka nu nevar nodot, ja viņi ir ienākuši mūsu ģimenē, tā tad viņi ir mūsu ģimenes cilvēki. Un tētis to uztvēra noteikti, varbūt, jāsaka, ka viņam bija tāda vaļsirdība pārlietu. Viņš vienkārši gribēja varbūt savā ziņā pat palepoties, ka viņš tomēr ar ģimeni ir izdarījis šo te darbiņu. Un līdz ar to viņš noteikti bija nepieņemams, ja bija tādi cilvēki, kas varbūt viņam to nevēlēja. Es nezinu, varbūt es kļūdos. Bet mēs tā visu laiku domājam, ka tā dēļ viņi tēti meklēja. Jo mēs esam visu pārcilājuši, viņa biogrāfijā nav nekā tāda, par ko viņš būtu meklējams, vai sodāms, viņš ārkārtīgi labsirdīgs cilvēks, Un pēc kara, neskatoties uz to, ka es biju

RG-50.568.0006.01.01.mp3

vienīgais bērns, mūsu mājās bija daudz citu bērnu, kurus viņš glāba, kurus viņš veda no stacijas un viņi pie mums dzīvoja. Ļoti labestīgs cilvēks. Atsaucīgs cilvēks un nekur nekādā ziņā viņš it kā nebija iesaistīts. Tātad nekādi nevaram atrast iemeslu kādēļ tas tā varētu būt.

J: Jūs runājat par to ar māti, ar tēvu, viņi teica to ja, jums?

A: Jā. Un tā gluži atklāti sakot, tad daudzi jau uzskatīja, ka tādus cilvēkus glābt var par kādu samaksu, par kādām dārglietām. Un es domāju, kad pirmo reizi atnāca šie cilvēki, šie bruņotie cilvēki uz mūsu mājām, viņi ļoti rūpīgi pārmeklēja māju. Ko viņi meklēja? To var tikai domāt, jo pazuda mammas laulības gredzentiņš, pazuda pulkstenītis. Vairāk nekādu dārglietu nebija. Bet viņi kaut ko meklēja. Un noteikti ir tāda daļa varbūt kāds no cilvēkiem, kam tas ne sevišķi patika, ka tika glābti šie cilvēki. Mēs tā domājam.

J: Tie, kas slēpās mežos, viņi zināja noteikti, ka pie jums bija ebreji?

A: Noteikti. Noteikti. Jau ar to vien mēs zinām, ka viņi zināja, ka mamma pazina vienu no šiem puīšiem. Viņš dzīvoja mums kaimiņos. Tātad viņš arī varēja viņus atvest precīzi, un parādīt precīzi, kur tas notika.

J: Vai mamma nesacīja, ko viņš tanī laikā teica viņai?

A: Viņa nerunāja ar viņu. Viņa nerunāja. Tikai kolhoza laikos, kad jau nodibinājās kolhozi, un tad, kad šis puīsi jau bija atgriezies no meža, tad viņš pieteica sevi priekš iestāšanās Komunistiskajā partijā, un tad gan mamma negāja uz miliciju, bet ziniet uz laukiem, jau tāds telefons darbojas. Un tad mamma teica kaimiņiem, ja viņš stāsies partijā, tad gan es iešu uz miliciju un izstāstīšu, kur es viņu esmu redzējusi. Un viņš vairs negribēja stāties.

J: Nobijās?

A: Ja. Tātad viņš arī noteikti kaut ko saprata, zināja, jo mamma viņu pamanīja tikai tā starp citu, kad viņš tur pa māju pārvietojās. Viņš ar viņu nesarunājās. Mamma ne ar vienu no viņiem nesarunājās, izņemot pašu to vadītāju, kas to operāciju vadīja.

J: A viņš vēlāk ar jūsu tēvu satikās?

A: Es nezinu. Katrā gadījumā tuvāku kontaktu viņiem nekādu nebija. Kaut gan dzīvoja kaimiņos, kolhozā vienā strādāja. Par šādām lietām noteikti nerunāja. Jādomā, ka ne viens, ne otrs. Es to nevaru pateikt. Varbūt viņi kādreiz bija tikušies.

J: Bet jūs neko?

A: Nē.

J: Liels paldies jums!